

Vård- och omsorgsarbete 2

Monica Imborn • Britta Åsbrink

STUDIEHÄNDELNING

Studiehandledning till

Vård- och omsorgsarbete 2, Sanoma Utbildning 2012

Författare: Monica Imborn och Britta Åsbrink

Studiehandledningen omfattar 18 kapitel och är skriven för GY 2011. Kapitlen utgår från kursmålen i Vård och omsorg samt ämnesmålen för Vård- och omsorgsarbete 2.

Studieuppgifterna kan göras både individuellt och i grupp. Innan du gör studieuppgifterna läs igenom det aktuella kapitlet.

I kursmålen används begreppet eleven. Vi har valt att använda begreppet den studerande, eftersom kursen är avsedd både för ungdomsgymnasium och för vuxenutbildning.

De 18 kapitlen är:

1. Vård och omsorg
2. Arbetsmiljö inom vård och omsorg
3. Rehabilitering och habilitering
4. Lagar inom vård och omsorg
5. Individ- och familjeomsorg
6. Anhörigomsorg
7. Verksamhetsfält
8. Dokumentation
9. Vård och omsorg vid sjukdomar i andningsorganen
10. Vård och omsorg vid sjukdomar i cirkulationsorganen
11. Vård och omsorg vid sjukdomar i matspjälkningsorganen
12. Vård och omsorg vid neurologiska sjukdomar
13. Vård och omsorg vid sjukdomar i urinorganen
14. Vård och omsorg vid sjukdomar i rörelseorganen
15. Vård och omsorg vid diabetes
16. Vård och omsorg vid cancersjukdomar
17. Vård och omsorg vid livets slut
18. Provtagningar

Studiehandledningen får kopieras.

För mer information kontakta:

Anja Aronsson

anja.aronsson@sanomautbildning.se

Ämne - Vård och omsorg

Ämnet vård och omsorg har sin grund i praktiskt arbete men också i vetenskapliga ämnesområden som vårdvetenskap och socialt arbete. Ämnet behandlar vård- och omsorgsarbete ur ett helhetsperspektiv, där människors totala livssituation är det centrala snarare än sjukdom eller funktionsnedsättning.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet vård och omsorg ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper för arbete nära patienter och brukare inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst. I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att planera, utföra och utvärdera vård- och omsorgsuppgifter.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att utföra arbetsuppgifter på ett yrkesmässigt sätt, dvs. etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett empatiskt förhållningssätt samt tar ansvar för patienter och brukare och för olika arbetsuppgifter.

Undervisningen ska utveckla elevernas kunskaper om arbetsmiljö, säkerhet och ergonomi för att minska skaderisken för patienter och brukare samt personal. Användning av medicinteknisk och annan teknisk utrustning samt informationsteknik inom verksamheten ska också ingå i undervisningen.

Undervisningen i ämnet vård och omsorg ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om teorier och centrala begrepp inom vård och omsorg.
2. Kunskaper om hur smitta och smittspridning förhindras.
3. Kunskaper om det normala åldrandet fysiskt, psykiskt och socialt.
4. Kunskaper om vård och omsorg i livets slutskede och omhändertagande efter döden.
5. Förmåga att planera och utföra vård- och omsorgsuppgifter samt utvärdera den egna arbetsinsatsen. Kunskaper om hälso- och sjukvårdsuppgifter där delegering krävs.
6. Förmåga att använda teknisk utrustning och tekniska hjälpmedel samt använda informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation.
7. Förmåga att kommunicera och samarbeta med andra samt arbeta på ett sätt som utgår från den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp i relation till biståndsbedömning eller vårdplanering.
8. Kunskaper om arbetsmiljö samt lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö.
9. Kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet samt hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation och ansvarsområden.
10. Kunskaper om hälso- sjukvårdens samt socialtjänstens historia och utveckling.

Kurser i ämnet

- Vård- och omsorgsarbete 1, 200 poäng
- Vård- och omsorgsarbete 2, 150 poäng, som bygger på kursen Vård- och omsorgsarbete 1.

Vård- och omsorgsarbete 2, 150 poäng

Kursen Vård- och omsorgsarbete 2 omfattar punkterna 1, 4 och 5-9 under rubriken Ämnets syfte. I kursen behandlas fördjupande kunskaper i ämnet.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Omvårdnads- och omsorgsprocessen samt teorier inom vård och omsorg.
- Vård och omsorg i livets slutskede.
- Rehabilitering och habilitering samt pedagogiskt förhållningssätt.
- Hälso- och sjukvårdsuppgifter, till exempel sondmatning, sugning av övre luftvägar, insulingivning och kateterisering samt hur dessa uppgifter ska delegeras.
- Vård och omsorg vid vanliga sjukdomar.
- Observation, behandlingar, kontroller och provtagning.
- Självbestämmande och integritet.
- Rapportering och dokumentation.
- Biståndsbedömning och vårdplanering.
- Den fysiska och psykiska arbetsmiljöns betydelse för hälsa och egen säkerhet utifrån lagar och andra bestämmelser.
- Lagar och andra bestämmelser som reglerar hälso- och sjukvård och socialtjänst samt personalens ansvar och skyldigheter.
- Hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens organisation på riksnivå, regional nivå och lokal nivå.
- Socialtjänstens insatser för barn, ungdomar, familjer och äldre.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven redogör **översiktligt** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **översiktligt** vård och omsorg i livets slutskede.

Eleven planerar och utför **i samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering. Dessutom utvärderar eleven med **enkla** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **i samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **i samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **i samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **i samråd** med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp och relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger **några** exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **i samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö. Eleven redogör också **översiktligt** för relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **översiktligt** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven redogör **utförligt** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **utförligt** vård och omsorg i livets slutskede.

Eleven planerar och utför **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering **samt beskriver hur delegeringen ska göras**. Dessutom utvärderar eleven med **enkla** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **efter samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med viss säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven efter samråd med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp och relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger **några** exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **efter samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **utförligt** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven redogör **utförligt och nyanserat** för teorier inom vård och omsorg. Dessutom beskriver eleven **utförligt och nyanserat** vård och omsorg i livets slutskede.

Eleven planerar och utför **efter samråd** med handledare vård- och omsorgsuppgifter på ett etiskt, estetiskt, hygieniskt, ergonomiskt, hälsofrämjande, rehabiliterande, habiliterande och pedagogiskt sätt samt med hänsyn till patientens eller brukarens självbestämmande och integritet. **Vid behov anpassar eleven utförandet i samråd med handledare.** Eleven ger också exempel på hälso- och sjukvårdsuppgifter som kräver delegering **samt beskriver hur delegeringen ska göras och hur uppgifterna ska utföras.** Dessutom utvärderar eleven med **nyanserade** omdömen den egna arbetsinsatsen samt dokumenterar och rapporterar **efter samråd** med handledare utförda uppgifter.

I arbetet hanterar eleven **efter samråd** med handledare apparater och tekniska hjälpmedel samt använder, **efter samråd** med handledare och på ett patientsäkert sätt, informationsteknik för information, kommunikation och dokumentation. Eleven anpassar **med säkerhet** sin kommunikation till mottagaren och samarbetar med andra. Dessutom uppmärksammar eleven **efter samråd** med handledare den enskilda människans önskemål och krav på stöd och hjälp samt relaterar det till biståndsbedömning eller vårdplanering.

Eleven ger flera exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljön samt följer **efter samråd** med handledare relevanta lagar och andra bestämmelser om arbetsmiljö. Eleven redogör också **utförligt och nyanserat** för relevanta lagar och andra bestämmelser inom vård- och omsorgsområdet. Dessutom beskriver eleven **utförligt och nyanserat** hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens organisation.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Kapitel 1 Vård och omsorg

I kapitlet får du läsa om olika modeller som ger vägledning i hur du bemöter en patient eller brukare så att vård och omsorg leder till ett ökat välbefinnande och värdighet.

1. Det finns olika modeller som ger vägledning i hur man kan bemöta en patient eller brukare så att vård och omsorg leder till ett ökat välbefinnande och värdighet.
Beskriv *översiktligt* vad Britt-Marie Ternestedt omvårdnadsdokument innebär.
2. Beskriv *översiktligt* den modell som benämns de 6 s:n.
3. Beskriv *utförligt* vilka behov som den dagliga omvårdnaden ska tillgodose enligt Britt-Marie Ternestedt.
4. Beskriv *utförligt och nyanserat* vad Iréne Erikssons modell innebär.
5. Redogör *utförligt och nyanserat* samt ge exempel på hur du som kontaktperson med hjälp av ”egentid” kan skapa en god relation med din patient eller brukare.
6. Gör ett studiebesök i din kommun eller på ditt närmaste sjukhus. Ta reda på vilken omvårdnadsmodell de använder och vilken värdegrund de arbetar efter. Redogör *utförligt och nyanserat*.
7. Jämför och diskutera med din studiegrupp olika omvårdnadsmodeller.
8. a) Diskutera i din studiegrupp vad meningsfullhet innebär för er.
b) Diskutera vad meningsfullhet kan innebära för äldre personer.
9. Två av grundpelarna i salutogent förhållningssätt är begriplighet och hanterbarhet. Redogör *utförligt* vad detta kan innebära i vård- och omsorgsarbete. Ge exempel.
10. Läs berättelsen på s. 85. Anna och Hugo är nu beviljade hemtjänst med insatser dagligen. Redogör *utförligt och nyanserat* hur personalen ska utföra sitt arbete utifrån ett salutogent arbetssätt.
11. Skriv *utförligt* en berättelse om en person som bor på ett äldreboende. Personen upplever ett starkt kasam.
12. Läs boken ”Armlös, benlös men inte hopplös” av Mikael Andersson. Norstedts förlag 2009. Skriv ner dina reflektioner kring bokens innehåll. Diskutera sedan i din studiegrupp. Utgå ifrån grundpelarna i salutogent förhållningssätt.

Kapitel 2 Arbetsmiljö inom vård och omsorg

I kapitlet får du kunskaper om den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön inom vård och omsorg.

1. Vad är skillnaden mellan tillbud och arbetsskada? Redogör *översiktligt*.
2. Du ska hjälpa till att förflytta Lisa Karlsson från säng till stol. Då händer det som inte får hända. Ni ramlar båda två, men som tur är skadas ingen. Redogör *utförligt och nyanserat* hur du ska rapportera händelsen.
3. Beskriv *utförligt* arbetsgivarens och arbetstagarens ansvar för arbetsmiljön.
4. Inom vård- och omsorgsarbete finns ergonomiska riskmoment. Vad betyder det? Redogör *översiktligt*.
5. Hur ska en bra fysisk arbetsmiljö vara? Redogör *utförligt*.
6. Du är hos en brukare som vill ha hjälp med att laga sladden till strykjärnet. Sladden är trasig vid stickkontakten, hur gör du? Redogör *översiktligt*.
7. Hur ska en bra psykosocial arbetsmiljö vara? Redogör *utförligt*.
8. Hur ska en bra chef vara? Redogör *översiktligt*.
9. När berömde du en person senast? Vad handlade ditt beröm om?
10. När känner du dig stressad?
11. Hur kan mobbning förhindras? Redogör *utförligt och nyanserat*.
12. Vad ska du göra om du blir utsatt för hot och våld på arbetsplatsen eller praktikplatsen? Redogör *utförligt*.

13. Percy arbetar som undersköterska på ett äldreboende. Efter en arbetsdag bestämmer han sig för att inte åka hem direkt utan cyklar till centrum för att köpa ett par skor. När inköpet är klart cyklar han hemåt. Oturen är framme och Percy cyklar omkull och får en fraktur på vänster ben och arm. Han blir sjukskriven i flera månader.

Redogör *utförligt* för vilken ersättning Percy kan få enligt arbetsmiljölagen.

14. Leta i dagspressen efter en artikel eller händelse som berör arbetsmiljölagen. Redogör *utförligt*.

15. Skriv ett informationsblad till nyanställda inom vård och omsorg där du *utförligt* redogör för det som är viktigt att känna till om i arbetsmiljölagen.

Kapitel 3 Rehabilitering och habilitering

I detta kapitel får du lära dig vad rehabilitering och habilitering innebär och vilka metoder som används.

1. Redogör *översiktligt* för skillnaden mellan rehabilitering och habilitering.
2. Vad menas med medicinsk, psykiatrisk, social och arbetslivsinriktad rehabilitering? Redogör *utförligt*.
3. Vad är en rehabiliteringsplan? Redogör *översiktligt*.
4. Vem ansvarar för att en rehabiliteringsutredning görs? Redogör *översiktligt*.
5. Vem ansvarar för att en habiliteringsutredning görs? Redogör *översiktligt*.
6. Vad innebär vardagsrehabilitering? Vad är syftet med vardagsrehabilitering? Redogör *utförligt och nyanserat*.
7. Vad innebär ett rehabiliterande förhållningssätt? Redogör *utförligt och nyanserat*.
8. Vilka metoder finns för habilitering? Redogör *utförligt*.
9. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, är en rättighetslag. Beskriv *översiktligt* vad det innebär.
10. Vilka personer har rätt till stöd och service enligt LSS? Redogör *översiktligt*.

Kapitel 4 Lagar inom vård och omsorg

I detta kapitel får du lära dig de lagar som styr verksamheten inom vård och omsorg.

1. Vilka lagar styr vård och omsorg? Redogör *översiktligt*.
2. Vem stiftar lagarna inom vård och omsorg? Redogör *översiktligt*.
3. Vad menas med att en lag är skriven utifrån en humanistisk människosyn? Redogör *översiktligt*.
4. Redogör *utförligt* för offentlighets- och sekretesslagen.
5. Beskriv *utförligt* vad tystnadsplikt och sekretess innebär.
6. Inom vilka andra lagar inom vård och omsorg regleras tystnadsplikt och sekretess? Redogör *utförligt*.
7. Vilka är målen i hälso- och sjukvårdslagen? Redogör *utförligt*.
8. Redogör *utförligt* för målen i smittskyddslagen.
9. Vilka skyldigheter har den enskilde individen enligt smittskyddslagen för att förebygga smitta? Redogör *utförligt*.
10. Vilket syfte har patientsäkerhetslagen? Redogör *utförligt*.
11. Vad innefattar patientdatalagen? Redogör *utförligt*.
12. Vad menas med delegering och vad krävs för att en uppgift får delegeras? Redogör *utförligt och nyanserat*.
13. Du har fått delegering att ge insulin till Inga Andersson, som du är kontaktperson för. Vilka skyldigheter har du när du ska utföra uppgiften? Redogör *utförligt och nyanserat*.
14. Vilka vårdskador ska rapporteras enligt patientsäkerhetslagen? Redogör *utförligt och nyanserat*.
15. Enligt hälso- och sjukvårdslagen finns vissa krav på hur hälso- och sjukvården ska arbeta. Redogör *utförligt och nyanserat* för kraven och reflektera över vad det innebär.

Kapitel 5 Individ- och familjeomsorg

I detta kapitel får du kunskap om vilka insatser socialtjänsten kan erbjuda barn, ungdomar, vuxna och familjer.

1. Redogör *översiktligt* för projektet ”Svenska coacher”.
2. Ta reda på hur socialtjänsten i din kommun är organiserad och hur man arbetar. Redogör *utförligt och nyanserat*.
3. Vilka insatser kan socialtjänsten erbjuda en familj? Redogör *utförligt*.
4. Förklara *översiktligt* vad lag om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, innebär.
5. Barnskyddsutredningen föreslår en ny lag för att stärka skyddet till barn och unga. Redogör *översiktligt* för hur skyddet ska förstärkas.
6. Vilka insatser kan socialtjänsten erbjuda den enskilde? Redogör *utförligt*.
7. Ta reda på om det finns bostadslösa i din kommun. Vilka insatser erbjuder socialtjänsten de bostadslösa. Redogör *översiktligt*.
8. Förklara *översiktligt* vad lag om vård av missbrukare i vissa fall, LVM, innebär.
9. Tar reda på om din kommun har hem för vård och boende för personer som är beroende av narkotika? Vilka insatser erbjuds? Redogör *utförligt och nyanserat*.
10. Vilka insatser erbjuder din kommun personer som är spelberoende?
11. Ta reda på om det i din kommun finns en mottagning för personer som har ett sexberoende. Vilken behandling erbjuds personerna?
12. Hur samverkar kommunen med andra organisationer i din kommun?
13. Vilken hjälp erbjuds din kommuns ensamkommande barn och ungdomar som söker asyl i Sverige? Redogör *utförligt*.

Kapitel 6 Anhörigomsorg

I detta kapitel får du läsa om anhörigomsorg. Du får även läsa om vilka möjligheter till stöd och hjälp som finns för anhörigvårdare.

1. Hur är anhörigomsorgen organiserad i din kommun? Redogör *översiktligt*.
2. Vilket stöd och vilken hjälp erbjuds anhörigvårdare i din kommun? Redogör *utförligt*.
3. Hur skapar man en bra avlösarservice i hemmet? Redogör *utförligt*.
4. Ta reda på om det finns en anhörigkonsulent i din kommun? Vilka arbetsuppgifter har en anhörigkonsulent? Redogör *översiktligt*.
5. Läs berättelsen om Anna och Hugo på s. 85. Hugo är beroende av daglig hjälp och omsorg av Anna. Det var inte så här de tänkte sig att åldras tillsammans.
Hur tror du de upplever sin livssituation?
Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 7 Verksamhetsfält

I kapitlet om verksamhetsfält får du lära dig hur sjukvården och omsorgen är organiserad på kommunal, regional och nationell nivå.

1. Beskriv *översiktligt* vilka ansvarsområden din kommun har.
2. Beskriv *översiktligt* hur landstinget eller regionen som du tillhör styrs.
3. Vilka olika vårdnivåer finns inom akutsjukvården.
Redogör *utförligt*.
4. Redogör *utförligt* för regionsjukvården.
5. Socialstyrelsen är en tillsynsmyndighet. Redogör *utförligt* för vad det innebär.
6. Redogör *utförligt och nyanserat* för hur äldreomsorgen är organiserad i din kommun.
7. Vilket ansvar har den medicinskt ansvariga sjuksköterskan, MAS?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
8. Redogör *utförligt och nyanserat* för en frivilligorganisation som ägnar sig åt socialt arbete.

Kapitel 8 Dokumentation

I detta kapitel får du kunskaper om dokumentation inom vård och omsorg. Enligt patientdatalagen är personal inom vård och omsorg skyldig att dokumentera.

1. Beskriv *översiktligt* vad en omvårdnadsplan ska innehålla.
2. Redogör *översiktligt* för vad social dokumentation innebär.
3. Läs fallbeskrivningen om Hilda s. 157.
Hon har kommit hem från sjukhuset och inser att nu måste hon ta det lugnt.
Hilda behöver hjälp med att duscha, matlagning, städning och hjälp med promenader.
Du är Hildas kontaktperson.

Skriv Hildas levnadsberättelse och en socialjournal - daganteckningar under en vecka.

Kapitel 9 Vård och omsorg vid sjukdomar i andningsorganen

I detta kapitel får du lära dig vård och omsorg vid sjukdomar i andningsorganen.

1. Beskriv *översiktligt* orsaken till övre luftvägsinfektion. Vilka är de vanligaste symtomen? Vilka komplikationer kan uppstå? Redogör *utförligt*.
2. Lisa, 7 år, är förkyld. Hon hostar och har ont i halsen. Febern är 39,5. Redogör *utförligt och nyanserat* vad som är viktigt för Lisas mamma att tänka på.
3. Beskriv *översiktligt* för lunginflammation och vilka symtom som förekommer.
4. Vilka iakttagelser är viktiga att göra när du kontrollerar andningen? Redogör *översiktligt*.
5. Redogör *utförligt* varför äldre personer drabbas av lunginflammation och vilken vård och omsorg de behöver.
6. Redogör *utförligt och nyanserat* för hur du kan underlätta för en person som drabbats av ett akut astmaanfall.
7. Alex är allergisk mot katt, pollen och gräs. Redogör *utförligt* för vad han ska tänka på för att förebygga astma.
8. Vad betyder KOL och vad innebär det? Redogör *översiktligt*.
9. Läs fallbeskrivningen om Mustafa på s.143 och besvara följande frågor:
 - a) Han uppmanas att komma igång med motion och sjukgymnasten ger förslag på träning. Förklara *översiktligt* varför det är viktigt med motion och rörelser.
 - b) Vilken vård och omsorg behöver Mustafa? Redogör *utförligt och nyanserat*.
 - c) Mustafa behöver oxygenbehandling i hemmet.
 - Hur får han oxygen och hur går du tillväga när du kopplar oxygen?
 - Vad är viktigt att tänka på vid oxygenbehandling?
 - Du har fått delegering på att ge Mustafa oxygen.
 - Vad innebär det? Redogör *utförligt och nyanserat*.
10. Gösta, 89 år, bor på det äldreboende där du arbetar. Det har konstaterats att han tuberkulos. Redogör *utförligt* för vad du ska tänka på för att inte smitta ska spridas vidare och hur du ska arbeta för att skydda dig själv.
11. Ester har KOL och orkar inte hosta upp slem. Du ska utföra sugning av övre luftvägar. Hur förbereder du sugning av övre luftvägar? Hur går du tillväga? Vad är viktigt att tänka på och vilken vård och omsorg behöver Ester? Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 10 Vård och omsorg vid sjukdomar i cirkulationsorganen

I detta kapitel får du lära dig vård och omsorg vid cirkulationssjukdomar. Rätt vård, omsorg och behandling har en avgörande betydelse för att personens livskvalitet ska bli så bra som möjligt.

1. Vad är hypertoni? Redogör *översiktligt*.
2. Vad anser WHO att blodtrycket bör vara? Redogör *översiktligt*.
3. Vilka råd ger du en person med hypertoni får för att blodtrycket ska bli lägre? Redogör *utförligt*.
4. Vilken vård och omsorg behöver en person som drabbats av hjärtinfarkt i det akuta skedet? Redogör *utförligt*.
5. Läs fallbeskrivningen om Hilda på s. 157. Hon har drabbats av lungödem och behandlas med vätskedrivande och smärtstillande läkemedel samt oxygen. Hon måste halvsitta i sängen med benen nedåt.
 - a) Förklara varför det är viktigt att hon ska ligga i hjärtsänkläge.
 - b) Vad är viktigt att i övrigt tänka på när du ger vård och omsorg till Hilda?
 - c) Hur kan du motivera Hilda att ändra kostvanor och motion?
 Redogör *utförligt och nyanserat* för frågorna a–c.
6. Ester har ett venöst bensår. Du har fått delegering och ska lägga om hennes sår med hydrokolloidalt bandage och kompression. Hur rengör du såret? Vad ska du tänka på vid omläggning av venöst bensår? Vad ska du tänka på när du sätter på stödstrumpa? Redogör *utförligt och nyanserat*.
7. Vad är stroke? Redogör *översiktligt*.
8. Beskriv *översiktligt* vad som händer när en person får en skada i vänster hjärnhalva.
9. Vad är expressiv afasi? Redogör *översiktligt*.
10. Vad ska du tänka på vid bemötandet av en person som har expressiv afasi? Redogör *utförligt och nyanserat*.
11. Vad är impressiv afasi? Redogör *översiktligt*.

12. Redogör *utförligt och nyanserat* vad du ska tänka på när du utför munhygien åt en person som har sväljningssvårigheter.
13. Du arbetar i hemtjänsten och kommer hem till Ester som ligger på golvet. Vad gör du?
14. Vilka iakttagelser gör du när du träffar på en person som du misstänker har drabbats av en stroke? Redogör *utförligt*.
15. Beskriv utförligt vad det innebär för en person att ha drabbats av neglekt och vad ska du tänka på när du bemöter honom?
16. Redogör *utförligt och nyanserat* för rehabiliteringen vid stroke.

Kapitel 11 Vård och omsorg vid sjukdomar i matspjälkningsorganen

I detta kapitel får du lära dig om vård och omsorg vid sjukdomar i matspjälkningsorganen. Många personer med besvär från mage och tarm upplever det besvärligt, de känner sig osäkra och beroende av att snabbt ha tillgång till toalett.

1. Vad menas med irritable bowel syndrom och vilka är symtomen?
Redogör *översiktligt*.
2. Vilka kostråd ska du ge till en person med irritable bowel syndrom?
Redogör *utförligt*.
3. Beskriv *översiktligt* vad hemorrojder är och varför de uppstår.
4. Vad är en stomi? Redogör *översiktligt*.
5. Beskriv *översiktligt* vad en urostomi är.
6. Vad är en nasogastrisk sond? Redogör *översiktligt*.
7. Vad innebär bolusmatning? Redogör *översiktligt*.
8. Förklara *utförligt* skillnaden mellan Crohns sjukdom och ulcerös kolit.
9. Vilken behandling och vilka kostråd ger du till en person som drabbats av Crohns sjukdom och ulcerös kolit? Redogör *utförligt*.
10. Vad ska en person med hemorrojder tänka på för att undvika eller minska besvären.
Redogör *utförligt*.
11. Vilka olika typer av stomi finns? Vilka skillnader finns mellan de olika stomierna?
Redogör *utförligt*.
12. Vad bör en person med stomi tänka på när det gäller kosten?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
13. Redogör *utförligt och nyanserat* för hur du går tillväga när du byter tvådelsbandage.
14. Hur tar du hand om en person som har diarré? Vad ska du tänka på för att undvika smittspridning? Redogör *utförligt och nyanserat*.
15. Vilka råd ger du en person som drabbats av förstoppning?
Redogör *utförligt och nyanserat*.

16. Redogör *utförligt och nyanserat* för hur du informerar en person som du ska sondmata med nasogastrisk sond?
17. Vad gör du om personen du matar med sondmatningsspruta klagar över smärtor i magen? Vad kan smärtorna bero på?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
18. Redogör *utförligt och nyanserat* sondmatning med aggregat.
19. Vad är PEG? Vad ska du tänka på när du sköter om en person som har PEG?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
20. Vad kan du göra för att livskvaliteten ska bli så bra som möjligt för en person som får mat via sond?
Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 12 Vård och omsorg vid neurologiska sjukdomar

I detta kapitel får du lära dig om vård och omsorg vid neurologiska sjukdomar. Dessa sjukdomar leder ofta till flera funktionsnedsättningar till exempel gång-, tal- och sväljsvårigheter.

1. Vad är MS? Beskriv *översiktligt*.
2. Vad menas med att en sjukdom går i skov? Redogör *översiktligt*.
3. Vilken rehabilitering kan en person med MS behöva? Redogör *översiktligt*.
4. Vad är ALS? Redogör *översiktligt*.
5. Vad är Parkinsons sjukdom? Redogör *översiktligt*.
6. Vad ska du tänka på när du matar en person som har sväljsvårigheter.
Redogör *utförligt*.
7. Hur hjälper du en person med munhygien som har svårt att svälja? Redogör *utförligt*.
8. Vilka hjälpmedel kan en person med neurologisk sjukdom behöva? Redogör *utförligt*.
9. Läs fallbeskrivningen om Johanna på s. 189 och svara på följande frågor:
 - a) Vilken vård och omsorg behöver Johanna?
 - b) Vad ska Johanna tänka på när det gäller kosten?
 - c) Vilka lagar kan Johanna komma att beröras av?
 Redogör *utförligt och nyanserat* på frågorna a–c.
10. Läs fallbeskrivningen om Algot på s. 196 och svara på följande frågor:
 - a) Vilken vård och omsorg behöver han?
 - b) Vad ska du tänka på när det gäller matsituationen för Algot?
 Redogör *utförligt och nyanserat* på frågorna a och b.
11. Vad innebär begreppen validation, reminiscence och realitetsmetoden?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
12. Redogör *utförligt och nyanserat* för innehållet i värdighetsgarantin.
13. Karl, 77 år, har fått en stroke. Du arbetar i hemtjänsten och en dag när du kommer hem till honom får han ett epileptiskt anfall. Vad gör du?
Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 13 Vård och omsorg vid sjukdomar i urinorganen

I detta kapitel får du kunskaper om vård och omsorg vid sjukdomar i urinorganen. En kvinna beskrev sin sjukdom så här: ”Det är hemskt. Inte en enda del av kroppen mår bra”.

1. Vad är urinvägsinfektion? Redogör *översiktligt*.
2. Hur kan urinvägsinfektion förebyggas? Redogör *översiktligt*.
3. Hur går du tillväga när du ska ta ett urinprov för odling? Redogör *översiktligt*.
4. Redogör *översiktligt* för prostataförstoring.
5. Vad menas med urininkontinens och vilken hjälp finns att få? Redogör *utförligt*.
6. Redogör *utförligt* för vad det kan innebära för en person att drabbas av kronisk njursvikt.
7. Vad menas med RIK? Hur går det till att tömma urinblåsan enligt RIK? Redogör *utförligt*.
8. Läs fallbeskrivningen om Lisen på s. 199 och svara på följande frågor:
 - a) Vilken vård och omsorg behöver Lisen?
 - b) Vilka kostråd ger du Lisen? Hur gör du så att maten smakar gott?
 - c) På vilket sätt kan du hjälpa Lisen när hon fått blåsor i munnen?
 Redogör *utförligt och nyanserat* på frågorna a–c.
9. Du och din kollega Sabine har fått delegering att sätta en kvarliggande kateter på Leonid. Redogör *utförligt och nyanserat* på hur ni går tillväga enligt ”den rena metoden.”
10. Leonid tycker inte om att få en kvarliggande kateter. Hur kan ni stödja honom? Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 14 Vård och omsorg vid sjukdomar i rörelseorganen

I detta kapitel får du kunskaper om vård och omsorg vid sjukdomar i rörelseorganen, till exempel frakturer och inflammationer och förslitningsskador i leder.

1. Vad är benskörhet? Redogör *översiktligt*.
2. Hur kan man förebygga benskörhet? Redogör *utförligt*.
3. Vad kan vård- och omsorgspersonal göra för att förebygga fallskador hos äldre? Redogör *utförligt och nyanserat*.
4. Vad är en coxitkudde och varför används den? Redogör *översiktligt*.
5. Vad är artros? Redogör *översiktligt*.
6. Ibrahim har artros i båda höfterna. Han har mest ont i den högra sidan. Läkaren har uppmanat honom att vara aktiv i väntan på operation. Vilka hjälpmedel kan underlätta för honom och varför är det viktigt att använda dem? Redogör *utförligt*.
7. Vad är reumatoid artrit? Redogör *översiktligt*.
8. Vilka kontroller ska du göra av en gipsad arm eller ett gipsat underben? Redogör *utförligt*.
9. Vad ska du tänka på när det gäller ett operationssår? Redogör *utförligt*.
10. Hur förebygger du att höfttrycksår upphör hos en person som är opererad för en höftfraktur? Redogör *utförligt*.
11. Du arbetar på en ortopedavdelning och ska hjälpa Anna. Hon har fått en höftprotes efter en höftfraktur. Anna ska förflytta sig från sängen till en stol som står intill sängen. Hur gör du när du ska hjälpa Anna att förflytta sig? Redogör *utförligt och nyanserat*.
12. Läs fallbeskrivningen om Anders på s. 218 och besvara följande frågor:
 - a) Vilken vård och omsorg behöver Anders för sin psoriasis?
 - b) Vilken rehabilitering är aktuell vid reumatoid artrit och psoriasisartrit?
 Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 15 Vård och omsorg vid diabetes

I detta kapitel får du lära dig om vård och omsorg vid diabetes, som räknas till en av våra folksjukdomar. Varje år ökar antalet nyinsjuknade. I Sverige har 370 000 personer diabetes.

1. Vad är typ 1 -diabetes? Redogör *översiktligt*.
2. Redogör *utförligt* för symtomen vid typ 1-diabetes.
3. Du har fått delegering och ska ge basinsulin till Ilse som har typ 1-diabetes. Hur går du tillväga och vad ska du tänka på? Hur kontrollerar du hennes blodsocker?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
4. Ilse har ett sår vid stortån. Vad är viktigt att tänka på vid diabetessår?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
5. En dag när du kommer hem till Ilse är hon blek, kallsvettig och sludrar när hon pratar. Vad har hänt och vad gör du?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
6. Vad är typ 2 -diabetes? Redogör *översiktligt*.
7. Redogör *utförligt* för behandlingen vid typ 2 -diabetes.
8. Förklara skillnaden mellan typ 1- och typ 2 -diabetes? Redogör *utförligt*.
9. Vilka är de fyra grundprinciperna vid behandlingen av typ 1 -diabetes?
Redogör *översiktligt*.
10. Redogör *översiktligt* för normalt blodsockervärde.
11. Vad är HbA1c? Vad anses vara ett normalvärde? Redogör *översiktligt*.
12. Beskriv *utförligt* symtomen vid insulinkänning.
13. Vad är diabeteskoma? Redogör *utförligt*.
14. Vilka senkomplikationer kan uppstå vid diabetes? Redogör *utförligt*.
15. Vad bör du tänka på när det gäller kosten till en diabetiker?
Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 16 Vård och omsorg vid cancersjukdomar

I detta kapitel får du lära dig om vård och omsorg vid cancersjukdomar, vilka ökar i takt med att vi blir allt äldre. Tack vare bättre behandlingsmetoder överlever allt fler cancer.

1. Redogör *översiktligt* varför det är viktigt för kvinnan att själv undersöka sina bröst.
2. Hur undersöker och kontrollerar kvinnan själv sina bröst? Redogör *utförligt*.
3. Vad kan det innebära att drabbas av bröstcancer? Redogör *utförligt och nyanserat*.
4. Vilka behandlingar ges vid bröstcancer? Redogör *översiktligt*.
5. Vilken vård och omsorg behöver en kvinna som opererats för bröstcancer? Vilka komplikationer kan uppstå? Redogör *utförligt*.
6. Redogör *utförligt och nyanserat* vad det kan innebära att drabbas av prostatacancer.
7. Vilka möjligheter till behandling finns det vid prostatacancer? Redogör *översiktligt*.
8. Vilken vård och omsorg behöver en man som opererats för prostatacancer? Vilka komplikationer kan uppstå? Redogör *utförligt*.
9. Vilka symtom förekommer vid lungcancer? Redogör *översiktligt*.
10. Att få lungcancer är ofta förenat med skuldkänslor. Redogör *utförligt och nyanserat* för vilket stöd och vilken hjälp personen kan få.
11. Vilken vård och omsorg kan en person med lungcancer behöva? Redogör *utförligt*.
12. Vilka symtom förekommer vid tjock- och ändtarmscancer? Redogör *översiktligt*.
13. Redogör *utförligt* för kostens betydelse vid tjock- och ändtarmscancer.
14. Vilka olika typer av hudcancer finns det? Redogör *översiktligt*.
15. Redogör *utförligt* vad du ska vara observant på när det gäller hudcancer.

16. Hur ska man skydda sig vid solning? Redogör *utförligt*.
17. Att få ett cancerbesked upplevs ofta skrämmande. Redogör *utförligt och nyanserat* för vilket stöd och vilken hjälp personen kan få.
18. Vilken vård och omsorg behöver en person som får strålbehandling och/eller cytostatikabehandling? Redogör *utförligt och nyanserat*.
19. Hur påverkas livskvaliteten vid cancerbehandling? Redogör *utförligt och nyanserat*.

Kapitel 17 Vård och omsorg vid livets slut

I detta kapitel får du kunskap om vård och omsorg i livets slutskede.

1. Vad skiljer synen på döden förr och idag? Redogör *översiktligt*.
2. Beskriv *översiktligt* vilken roll sjukhuskyrkan har.
3. Vad menas med hjärndöd? Redogör *översiktligt*.
4. Vilka vanliga psykologiska reaktioner kan förekomma hos en döende person och dennes anhöriga? Redogör *utförligt*.
5. Vilken vård och omsorg kan den döende behöva? Redogör *utförligt och nyanserat*.
6. Redogör *utförligt och nyanserat* kring att ta hand om en avliden person.
7. Redogör *utförligt och nyanserat* för den döende människans rättigheter enligt FN.
8. Redogör *utförligt* för vilka tecken och reaktioner den döende uppvisar när slutet närmar sig.
9. Vad menas med passiv och aktiv dödshjälp? Redogör *utförligt*.
10. Redogör *utförligt* för Svenska palliativregistret och dess innehåll.
11. Vilka kulturella skillnader kan påverka vården och omsorgen om en döende person? Redogör *utförligt och nyanserat*.
12. Reflektera *utförligt och nyanserat* kring hur du vill tas om hand efter döden, hur du vill att din begravning ska vara och var du vill bli begravd.

Kapitel 18 Provtagningar

I detta kapitel får du kunskap och praktiska färdigheter om vissa provtagningar vilka görs för att ställa diagnos och i förebyggande syfte vid hälsoundersökningar.

1. Varifrån i kroppen kan prov tas? Redogör *översiktligt*.
2. Redogör *utförligt* för vad som menas med:
 - a) helblod
 - b) serum
3. Vad är ett kapillärprov? Redogör *utförligt*.
4. Varför innehåller en del provtagningsrör olika tillsatser? Redogör *översiktligt*.
5. Vad ska du tänka på om ett provtagningsrör innehåller en tillsats?
Redogör *översiktligt*.
6. Du råkar sticka dig på en förorenad kanyl. Redogör *utförligt och nyanserat* för vad du ska göra i en sådan situation.
7. Du ska ta ett venprov och ett sputumprov på Gösta, som har tuberkulos. Hur går du tillväga och vad ska du tänka på?
Redogör *utförligt och nyanserat*.
8. Beskriv *utförligt* hur du tar ett svalgprov.